
DVĚ KAPITOLKY Z DĚJIN BÝVALÉHO ARCHIVU ZEMĚ ČESKÉ

Alena Pazderová

INTER ARMAS SILENT MUSAE ANEB OSIŘELÉ PYLONY

Když se dne 17. května 1933 uskutečnilo slavnostní otevření novostavby Archivu země České za přítomnosti politických a vědeckých celebrit, byly konečně vyplněny dávné tužby českých archivářů po moderní účelové budově, jež by byla nejen reprezentativním stánkem české archivní vědy, ale zejména důstojným úložištěm archivního materiálu nevyčísitelné hodnoty k dějinám českého státu.

Architektonicky smělé a neotřelé pojetí archivního komplexu s impozantním vstupem, mramorové obklady stěn uvnitř budovy i velkorysé prostorové řešení ospravedlňovaly nekonečné hodiny schůzí zemského výboru i stavebního výboru archivu, nepříjemnosti s dodavateli i úsporná řešení v důsledku finančních nesnází krizových třicátých let. Mnohý z hostů, zejména z řad archivářů, si upřímně oddechl: vysněný archiv se stal skutečností a jeho účelová budova pro svůj charakter nemohla být ani v budoucnosti zcizena jiným, potřebnějším rezortem. V okamžicích euforie nad zdařilým dílem si jen málokterý z účastníků slavnosti stačil povšimnout dvou osiřelých pylonů v průčelí nad hlavním vchodem. Jejich historie, lépe řečeno historie jejich osazení, je však nadmíru zajímavá. Je nejenom výmluvným dokladem českých poměrů tehdejší doby, ale může směle sloužit i jako alegorie doby dnešní. Inu nihil novi sub sole ...

Zmíněné pylony figurovaly již v prvotním vítězném projektu ing. arch. Jaroslava Frágnera a měly být osazeny blíže neurčenými, nejspíše alegorickými postavami. Zemským výborem nově jmenovaný projektant archivní budovy, zemský rada ing. arch. Josef Weingärtner, si spolu s Frágnerovým projektem přisvojil i pylony. Podobně jako s Frágnerovým projektem ztotožnil se i s myšlenkou alegorických postav. Tehdejší ředitel zemského archivu dr. Jan Bedřich Novák však přišel s návrhem osadit pylony skutečnými postavami významných osobností z oboru archivnictví a historie. Alegorické figury měly být nahrazeny sochami Antonína Gindelyho a Františka Palackého. I když Novák svůj návrh považoval pouze za předběžný, strhla se vzápětí bouře na jednáních stavebního výboru archivu. Již na třetí schůzi dne 24. března 1931 oznámil přisedící dr. Kubista, že přisedící zemského výboru dr. Kazimour vyslovil pochyby o vhodnosti výše zmíněných soch. Cožpak Palacký, Otec českého dějepisu, ten neměl

kádrových vad, avšak „napůl Němec“ Gindely, ten ležel uvědomělým Čechům v žaludku! Nakonec dr. Josef Borovička, zastupující nepřítomného ředitele dr. Nováka, objasnil přítomným Gindelyho postavení v národnostní otázce. Padaly další návrhy, až bylo nakonec usneseno, že otázku soch „Palacký-Gindely“ nebo „Palacký-Denis“, případně jinak, rozhodne samotný zemský výbor. O sochách bylo znovu jednáno na šesté schůzi stavebního výboru dne 6. října 1931. Dr. Novák, poučen bouřlivým průběhem třetí schůze, se náležitě vyzbrojil věcnými argumenty a sverepě hájil svůj původní návrh „Palacký-Gindely“. Diskuse opět nabývala na obrátkách, až bylo konečně rozhodnuto, že dr. Novák přednese spornou otázku v I. třídě České akademie věd a umění a požádá ji o dobré zdání. Akademie obratem vyhověla této žádosti, a tak již na osmé schůzi stavebního výboru, konané dne 17. listopadu 1931, mohl být vzat na vědomí přípis prezidia České akademie, že se I. třída této korporace usnesla jednomyslně, aby na pylonech v průčelí nové archivní budovy byly umístěny sochy Antonína Gindelyho a ... Josefa Emlera. Arbitrážní výrok Akademie sice částečně zaskočil přítomné, ale nové situace se zhostili elegantním řešením. Schůzí bylo totiž zároveň usneseno, aby bylo uvnitř budovy pamatováno na umístění sochy, případně busty Františka Palackého a aby veškeré sochařské práce byly opatřeny užší soutěží. Účastníci schůze se jistě spokojeně ubírali ke svým domovům, neboť o tom, která z osobností se bude tyčit na pylonech, rozhodla samotná Akademie, absence Palackého nad vchodem byla eliminována bustou a pracím na uměleckých dílech již nic nestálo v cestě. Avšak chyba lávky! Nad stavebním výborem archivu vznášela se autorita výboru zemského. A někteří ze zdejších přísedících se nesklonili před výrokem Akademie, naopak její návrh přilil oleje do ohně. Předmětem sporu byl opět nebohý (a r. 1892 zemřelý) dr. Gindely a jeho kolísání ve věcech národnostních. Mezitím se kvapem blížilo proponované slavnostní otevření archivní budovy. Nedořešená otázka sochařské výzdoby visela nad hlavami organizátorů jako Damoklův meč. V zápisu z 98. schůze zemského výboru, konané dne 11. května 1932, jež se opět dlouze zabývala vhodností či nevhodností některých soch, poukázal přísedící zemského výboru dr. Kubista, že budova musí být dne 28. října t. r. bezpodmínečně předána veřejnosti a že je proto nutné, aby mimo jiné byla ve vestibulu archivní budovy na vhodném místě umístěna busta nebo socha Františka Palackého s tím, že 36. oddělení zemského úřadu by mělo být zmocněno k vypsání veřejné soutěže a aby otázka, má-li být vchod do budovy vyzdoben způsobem ornamentálním nebo figurálním, byla prostudována opět stavebním výborem, který by k jednání přizval dva tři architekty a sochaře, přičemž otázka konkrétních soch měla být řešena až poté, rozhodne-li se stavební výbor pro výzdobu figurální. Smutným epilogem byla pak třináctá schůze stavebního výboru, konaná dne 7. června 1932, na níž bylo šalamounsky usneseno, že vzhledem k námitkám, přednese-

ným v zemském výboru, upouští se od výzdoby hlavního vchodu sochami Gindelyho a Emlera a že se navrhovaná výzdoba odkládá. Nikdo však netušil, že se odklad protáhne na dlouhých osm let.

Osiřelé pylony nad hlavním vchodem dále zdvihaly své holé hlavy k nebesům jako němá výčitka, připomínající vlastenecky založeným občanům a úředníkům jejich nedokončený úkol. Ve zjitřené atmosféře počátku čtyřicátých let bylo zapotřebí rozhodného činu. Došlo tedy opět na debatu o osazení pylonů na budově zemského archivu. Schůze zemského výboru schválila dne 20. března 1940 návrh přisedícího zemského výboru, ředitele Emanuela Hlavatého, který na podnět Syndikátu výtvarných umělců inicioval doplnění průčelí budovy Archivu země České dvěma sochami podle původního projektu. Hlavatý následně vyzval tehdejšího ředitele zemského archivu dr. Bedřicha Jenšovského, aby vypracoval vyjádření v této věci. To nese datum 1. dubna 1940. Jenšovský shrnul ve svém vyjádření celou problematiku od třetí schůze stavebního výboru po současnost. Pod zorným úhlem doby objektivně konstatoval, že námítky zemského výboru vůči osobě Gindelyho nepostrádaly jistého opodstatnění co se týče jeho národnostních postojů, avšak spravedlivě připomněl: „Má-li na průčelí budovy archivu země České státi socha historika a archiváře, který má vztah k budování a dějinám tohoto archivu, není možno přejíti osobu prvního ředitele, který po třicet let vedl správu zemského archivu, dal základy jeho zahraničnímu výzkumu a vědeckým podnikům publikačním a který i jinak byl vynikající osobností vědeckou.“¹ Stejně objektivně se vyjádřil i k dalším návrhům. Jako druhou sochu navrhovala totiž Česká akademie sochu prof. dr. Josefa Emlera s odůvodněním, že se jedná o zakladatele diplomatických a archivních disciplín v Čechách. Jenšovský poznamenává, že prof. Emler byl ve službách zemského archivu pouze necelá dvě léta a proto nezanechal v jeho dějinách výraznější stopu; po odchodu ze zemského archivu se jeho činnost obracela především k Archivu hlavního města Prahy, v jehož službách zemřel, ke Karlově univerzitě a částečně k Národnímu muzeu, kde působil jako jednatel Společnosti. Podle Jenšovského názoru nelze ani výrok o Emlerovi jakožto zakladateli diplomatických a archivních disciplín přijmout bez výhrady, neboť stejným právem by mohl tvořit pendant ke Gindelyho soše například prof. W. W. Tomek, dlouholetý předseda Historické komise zemské, která řídila vědecké práce v archivu, nebo jeho nástupce v předsednictví této komise a zakladatel moderní české historické školy prof. dr. Jaroslav Goll; ovšem s tím, že oba jmenovaní nebyli archiváři z povolání a jejich předsednictví v Historické komisi bylo jen jednou z jejich četných, byť význačných funkcí v českém kulturním životě. Aniž by snižoval jejich postavení jakožto význačných českých historiků, konstatoval Jenšovský, že jejich vztah k zemskému archivu byl pouze vedlejší složkou jejich vědecké činnosti. Pokud by se mělo důsledně dostát podmínce naplnění

vztahu k zemskému archivu, pak by podle Jenšovského bylo na místě spíše zhotovení sochy jeho posledního zemřelého ředitele dr. Jana Bedřicha Nováka, který se nejvýznamněji přičinil o výstavbu nové archivní budovy. Zamýšleje se nad problematikou sepětí soch s archivem, konstatuje Jenšovský: „Byla by tedy z hlediska archivu země České nejpříjemnější dvojice: Gindely-Novák, kteří ostatně jak svými vědeckými zájmy, tak svou úřední činností jsou si podobní a kteří i významem v české produkci historické jsou celkem rovnocenní.“² Současně si Jenšovský dobře uvědomoval, že i proti této alternativě mohou být vzneseny ze strany zemského výboru námitky, podobně jako v Gindelyho případě. Kromě toho si Jenšovský uvědomoval i další problém, a to technického rázu, na nějž se v zápalu malicherných debat jaksi pozapomnělo. Sochy ať už kohokoliv či alegorické měly být umístěny ve výšce asi devět metrů od úrovně chodníku, a to na poměrně úzké základně zhruba 90 x 70 cm, takže pohled na ně by vyžadoval značného odstupů, což umístění archivu v těsné blízkosti silnice a dejvického nádraží prakticky nedovolovalo. Co se týče soch, Jenšovský neopomněl připomenout ani takové zdánlivé maličkosti jako oblečení a vkus publika. Píše: „Nehledě k tomu, že dnešní ústroj mužské mody není příznivý sochařským výtvarům vůbec, umístění civilních postav v takové výši v průčelí fasády, kde jsme zvyklí jen na sochy alegorií nebo na postavy barokních světců, nepostrádalo by určité bizarnosti.“³ A připomíná kritiku, již byly podrobovány civilní sochy na novostavbě justičního paláce v Římě, umístěné mnohem níže. Znechucen zbytečnými a malichernými průtahy, ukončil Jenšovský své dobrozdání logickým konkrétním návrhem: „Po těchto úvahách dovoluji si předložit návrh, nebylo-li by nejlepším východiskem vrátiti se k původnímu úmyslu projektanta budovy a umístiti na pylony fasády archivní sochy alegorické. Archivy podle dnešní vědecké doktríny, podle svého zařízení i podle vlastní praxe slouží dnes vědecké práci i veřejné správě, chovajíce doklady nabytých práv svého majitele, ať již je to jednotlivec nebo instituce nebo konečně ústavní celek. Navrhují proto, aby na uvedené pylony byly umístěny alegorické sochy Historie a Práva. Pokud pak by šlo o uctění památky vynikajících ředitelů archivů a přisídících zemského výboru, kteří namnoze se velmi zasloužili o rozkvět archivu, bylo by snad možno svým časem opatřiti jejich portréty do konferenční síně nebo jiných úředních místností archivu.“⁴

Dne 10. května 1940 konala se v zasedací síni zemského výboru za předsednictví Emanuela Hlavatého první schůze poroty pro soutěž na umístění dvou soch na portálu budovy Archivu země České, jmenované ve schůzi zemského výboru dne 3. května. Přítomni byli všichni členové poroty: prof. Jakub Obrovský, prof. Ladislav Šaloun, Damián Pešan, profesor Ústřední školy bytového průmyslu v Praze, akad. sochař Jaroslav Brůha, ing. arch. Josef Weingärtner, vrchní technický rada zemského úřadu v Praze a dr. Bedřich Jenšovský, ředitel

zemského archivu. Výborem bylo usneseno, aby na již připravené pylony v průčelí archivní budovy byly umístěny dvě alegorické sochy – „Historie“ a „Právo“- vypracované v hlíně a odlité v sádře a bronzu. Uvolněná finanční částka na pořízení obou soch činila 150 000 Kč, dále bylo počítáno s 18 000 Kč pro účastníky soutěže a se 4 800 Kč na odměnu pro členy poroty. Současně bylo rozhodnuto, že soutěž bude mít užší charakter a k účasti byli vyzváni tři sochaři: Rudolf Březa, Stino Paukert a Miloslav Beutler. Po obšírné debatě o konkrétních podmínkách soutěže bylo usneseno, že sochy budou vysoké 2,50 m, náčrtky budou provedeny v sádře v 1/5 velikosti a budou dopovězeny, tj. vypracovány, aby se předešlo skicovným rozpakům; kromě vypracovaného modelu však účastníci soutěže mohli podat i alternativy ve skicách. Uzávěrka soutěže byla vypsána na 15. srpna 1940 na 12. hodinu, do kteréžto doby měly být modely odevzdány do budovy zemského archivu, následně vystaveny ve výstavní síni archivu a soutěžícím umělcům měla být sdělena jména porotců; schůze poroty byla stanovena na počátek září. Oslovení umělci dostali svým závazkům a v termínu své práce odevzdali.

Schůze poroty se konala s měsíčním zpožděním a jejím výsledkem bylo naprosté fiasko. V protokolu o schůzi poroty, konané dne 18. října 1940 se píše: „Všichni páni členové poroty prohlédli si důkladně vystavené návrhy a podrobili je všestranné kritice. Po delší úvaze přišlo se jednomyslně k tomu, že relativně nejlepší jest práce akad. sochaře Rudolfa Březy svým přimknutím se k celkové architektuře budovy. Jinak však všechny předložené návrhy nedostihují těch předpokládaných hodnot jak ideových, tak výtvarných, aby bylo možno uvažovat o jejich doporučení.“⁵

Těžká léta okupace, která přinesla zemskému archivu vnucenou německou správu, zatčení a smrt ředitele archivu dr. Jenšovského a ochromila archivní činnost vůbec, nedávala dořešení otázky osazení pylonů žádnou šanci. Poválečná doba přinesla jiné, naléhavější úkoly, podobně jako „Vítězný únor“, dvouletky, pětiletky a socialistické budování vůbec. Cože zůstalo z těch bouřlivých a malicherných debat zemských úředníků kolem našich velikánů? Pár zažloutlých plánů, 2 fotografie a svazeček úředních akt v registratuře Archivu země České. Ani ty sádrové modely se všechny nedochovaly. V příručním skládce I. oddělení Státního ústředního archivu spí svůj věčný sen dvě otlučené sádrové „Historie“, jakési memento žabomyších sporů a nevkusu doby (každé). Avšak upřemeli zrak na průčelí naší milované archivní budovy a představíme-li si (pokud to fantazie dovolí), že na osířelých pylonech stojí ony umělecké výtvary známé nám již jen z dochovaných fotografií či pozůstalých modelů, pak musíme popravdě říci: Všechno zlé je pro něco dobré.

* * * * *

NEDOBROVOLNÁ POUŤ FRANTIŠKA PALACKÉHO (BUSTY) DO ILEGALITY

Na jaře roku 1933 vítal účastníky slavnostního otevření archivní novostavby kromě prázdných pylonů také prázdný výklenek na hlavní chodbě, vyčleněný pro bustu Palackého. Poté, co výrok Akademie v roce 1931 transformoval Palackého ze sochy do busty, ustávají další jednání v této věci. Na slavnostní otevření tedy busta připravena nebyla, avšak již v roce 1935 stává se opět předmětem veřejného zájmu. Není divu, blíží se slavná výročí – 75. výročí existence Archivu země České a 20. výročí vzniku republiky. A tak v rámci zajištění důstojných oslav konečně dochází i na realizaci busty Palackého. A jak jinak, šetří se. Z původně plánované soutěže výtvarníků sešlo a šalamounsky bylo rozhodnuto použít jako modelu Myslbekovu bustu Palackého, osazenou nad portálem domu č. 7 v Palackého ulici v Praze 2. Konečně v roce 1937 byly uskutečněny již vlastní konkrétní kroky. Zemský výbor se na své schůzi konané dne 5. května 1937 usnesl, aby u příležitosti 75. výročí trvání Archivu země České byla péčí archivu vydána zvláštní informační publikace o jeho dějinách, fondech, pracích i budově a aby u této příležitosti a na paměť 100. výročí velké vědecké cesty Františka Palackého do Itálie a prvního českého výzkumu vatikánských archivů byla odhalena ve dvoraně archivu jeho busta. Současně bylo potvrzeno původní rozhodnutí nevypisovat veřejnou soutěž, ale pořídit bronzový odlitek Myslbekovy busty Palackého. Firma Franta Anýž a spol., závody pro umělecko-průmyslové práce kovové, oslovená již v roce 1935, zopakovala svou nabídku, v níž zřejmě z inflačních důvodů došlo k navýšení pořizovacích nákladů z původních 2 980 Kč na 3 500 Kč, která byla posléze schválena. Když i rodiny Riegrova a Palackého zaslaly zemskému úřadu své laskavé svolení k pořízení bronzového odlitku Palackého busty podle sádrového modelu, uloženého v Muzeu Palackého a Riegrova, nestálo již vlastní realizaci busty nic v cestě. Jak už to tak u oficiálních příležitostí chodí, z objektivních důvodů se leccos nestihá, a proto je dobré mít po ruce několik důležitých výročí. Nejinak tomu bylo i v tomto případě. Nestihlo-li se pořízení Palackého busty k výročí jemu bližšímu, byla osazena alespoň u příležitosti oslav výročí republiky. Tím ovšem klikaté osudy Palackého busty zdaleka nekončí.

Poprask nastal kolem mýtu Myslbekova autorství. Dne 23. října 1937 se totiž dostavil do zemského archivu prof. Bohumil Kavka, žák Myslbekův, a podrobil bronzový odlitek Palackého busty důkladné prohlídce. Poté kategoricky prohlásil, že podle pracovní techniky busta nemůže být dílem Myslbekovým. Tímto svým výrokem popřel dlouholetou tradici o Myslbekově autorství původního modelu, nacházejícího se v majetku rodiny Riegrovy. K následnému šetření byl pozván další odborník, dr. Vojtěch Volavka z pražské Moderní galerie. Ten po delší prohlídce Palackého busty, uskutečněné dne 25. května 1940,

konstatoval, že námitky prof. Kafky jsou oprávněné a že skutečně hlava sochy, a zvláště její obličej, neukazují na Myslbekovu techniku, zatímco draperie kabátu, zvláště klogy a límec jsou čistě myslbekovské. Konečný verdikt dr. Volavky zněl, že autorem busty je pravděpodobně nějaký dovedný Myslbekův žák za pomoci mistrovy. Závěrem Volavka konstatoval: „Rozhodně jest autorem dobrý sochař“.⁶ Posledním krokem podniknutým ve věci autorství modelu busty bylo dožádání rodiny Riegrovy, zda se v jejím majetku nenacházejí nějaké doklady nebo zprávy o tom, kdo vlastně na bustě pracoval. Odpověď Riegrovy rodiny se bohužel nedochovala a pravdu neznáme dodnes.

Přišla léta okupace a všemu kovovému hrozila zkáza. I bustám velikánů. Osud byl však k Františku Palackému laskav. Šťastnou shodou okolností se v zemském archivu, který byl vzorem pohostinnosti, dočasně nacházela také valná část sbírek Národní galerie. Nad nimi bděl pracovník Národní galerie p. Štorkán. A tak když bylo nejhůře a tehdejší německý vedoucí archivu hodlal dát Palackého bustu do veřejné sbírky kovů na pomoc německému zbrojnímu průmyslu, domluvili se archiváři se zmíněným p. Štorkánem a připojili bustu Palackého k výše zmíněným sbírkám. Když pak byly sbírky v roce 1943 ze zemského archivu galerií odváženy mimo Prahu, dovolil p. Štorkán, aby s plastikami byla „omylem“ naložena (a tím zachráněna) i busta Palackého. Zejména díky poválečnému „úřednímu šimlu“ osířel mramorový výklenek na archivní chodbě na dalších pět let. Sice již hned po válce, 29. září 1945, putoval dotaz Archivu země České Národní galerii, v němž archiv prosí o laskavou zprávu, kde se busta Palackého nalézá a kdy by mohla být archivu vrácena, avšak jednání a hledání nebrala konce. Datum 22. března 1948 nese poslední prosebný dopis, vypravený ze zemského archivu. Stojí v něm: „Ředitelství Archivu země České žádá za laskavou zprávu, zda a kde by si již mohlo převzítí bronzovou bustu Františka Palackého, která ochotou Vašich zaměstnanců (p. Štorkán) byla zároveň s Vaší sbírkou plastik roku 1943 z archivu zemského odvezena a tím zachráněna od zkázy. Za tuto službu vzdáváme Vám zdvořilý dík a žádáme za laskavou brzkou odpověď.“⁷ Za pět neděl putovala odpověď z Národní galerie v Praze 1, Valentinské ulici čp. 4 do zemského archivu. V laskavé odpovědi stálo, že bronzové poprsí Františka Palackého může být vydáno archivu kdykoliv, avšak vzhledem k tomu, že je plastika již uložena v Praze, je třeba se o termínu převzetí dohodnout předem telefonicky. Telefonní vedení zřejmě nebylo ještě v důsledku bombardování Prahy dostatečně obnoveno, v červnu byli navíc zaměstnanci galerie údernicky zaneprázdněni výstavou ve Šternberském paláci, takže z objektivních důvodů došlo k převzetí busty Palackého ve skladu Národní galerie v Trojanově ulici až 9. září 1948, pouhé tři roky (bez dvaceti dnů) od první žádosti zemského archivu o její vydání. Od tohoto data již shlíží ze svého výklenku Otec dějepisu na zástupy pracovníků archivu, studentů a badatelů stejně

laskavě a shovívavě, ať je jejich IQ jakékoliv výše, vyrušován ve své důstojnosti pouze občasným hlukem jemu neznámých technických přístrojů, který v rámci modernizace naší donedávna nejmodernější archivní účelové budovy patří nedílně již po téměř dvacet let k jejímu neopakovatelnému koloritu.

POZNÁMKY

¹ Vyjádření ředitele Archivu země České o osazení soch na pylonech budovy archivu. SÚA Praha, Archiv země České (AZČ), kart. č. 34, složka Soutěž na sochy v průčelí budovy archivu 1940. 2/ Tamtéž.

³ Tamtéž.

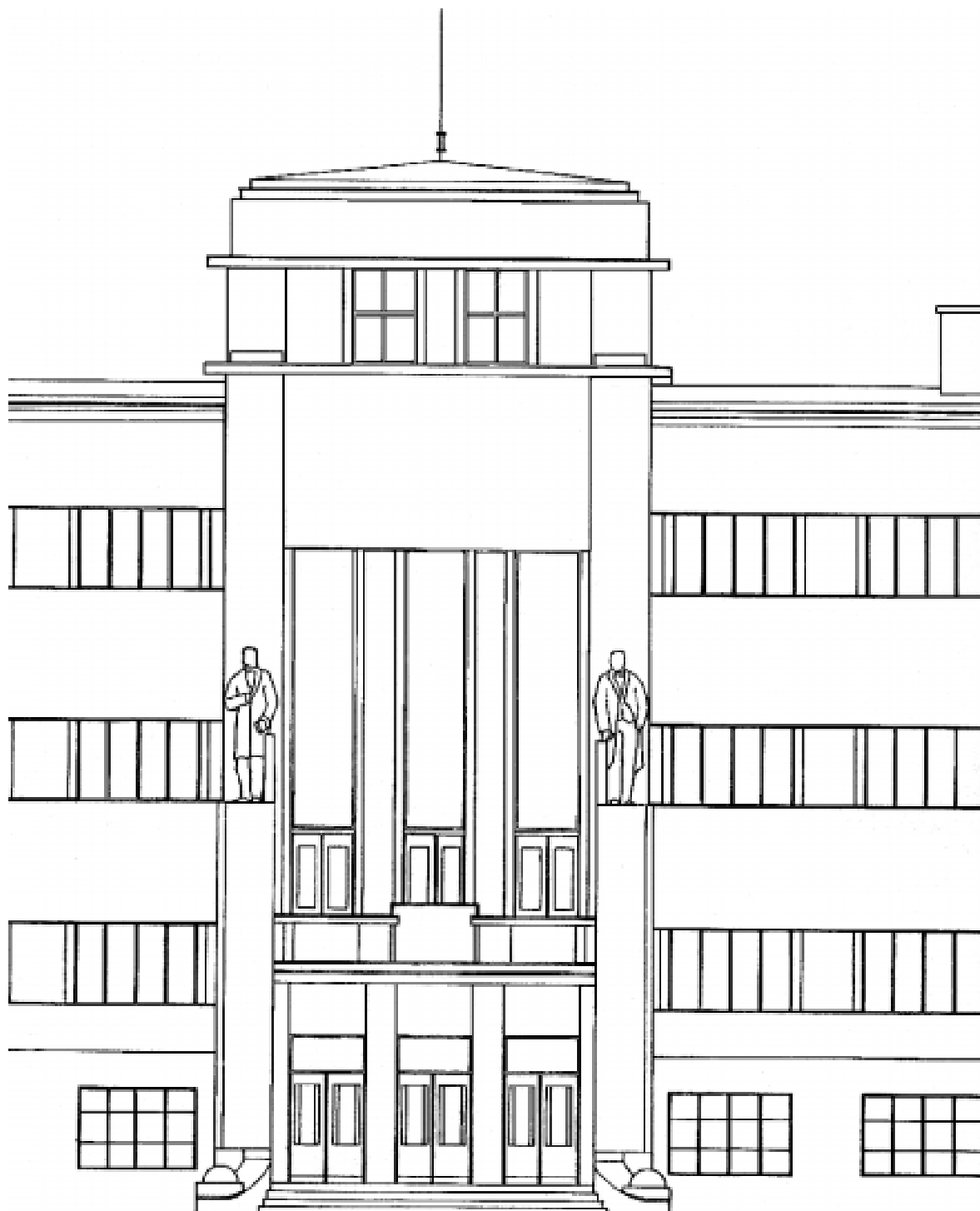
⁴ Tamtéž.

⁵ Protokol sepsaný o schůzi poroty, jež se konala dne 18. října 1940 v budově zemského archivu v Praze o 15. hodině. SÚA Praha, AZČ, kart. č. 34, složka Soutěž na sochy v průčelí budovy archivu 1940.

⁶ Spis čj. 3791/1940: Dobré zdání Dr. Volavky. SÚA Praha, AZČ, inv. č. 219, kart. 32, složka Busta Fr. Palackého.

⁷ SÚA Praha, AZČ, kart. č. 34.

PŘÍLOHA

*Návrh budovy českého zemského archivu.
Pylony osazené mužskými postavami. SÚA
Praha, Sbíрка map a plánů, inv. č. 1539/4.*

Fotografie nepříliš zdařilých modelů „Historie“ a „Práva“ z dílny sochaře Stino Paukerta. SÚA Praha, AZČ, kart. č. 34.

Protorovo:
kari Frant. Palacký, sekret. tajemník
dol. molasi telefonicky.
P. J.

V Praze, dne 18. 6. 1937.

Zemskému úřadu

~ Praze.

K přípisu č. 282/1/36/12 z 5. 6. 1937. dovoluji si
sdělit, že dávám milerád své svolení k pořízení
bronzového odlitku popisu Frant. Palackého podle
sádrového modelu, uloženého v muzeu Palackého a Riegera
v mém domě v Praze-II, Palackého ul. č. 7.

V dokonalé věti

MUDr. Bohus Rieger

Zemský úřad v Praze.
Dne 21. VI. 1937
282/1/36
1937

282/1/36
282/1/36 post. m. 17. 11. 37

Dne 21. VI. 1937
v ... dne

12
ad

4310

JUDr. Bohus Rieger svoluje k pořízení
bronzové busty Palackého podle sádrové-
ho modelu z Muzea Palackého a Riegera
v Praze. SÚA Praha, AZČ, inv. č. 218, kart.
č. 32.

PRAGA, dne 17./11. 1937.
VII., U Pětkova 24

FRANTA ANÝŽ a SPOL.
ZÁVODY PRO UMĚLECKO-PRŮMYSLOVÉ
PRÁCE KOVOVÉ
V PRAZE

TELEFON 124-16, 124-24. POŠTOVNÍ ŠPOTITELNA 76.76
STANICE DRÁHY : BUNY DOLNÍ HÁBRAZI

P.T.

Archiv země České,

Praha - Dejvice

Belcrediho tř.5

NAŠE ODDĚLENÍ DODÁVÁ:

- PROJEKTY A VÝPOČTY
- OSVĚTLENÍ
- ÚČELNÁ SVÍDKLA
- PRO KANCELÁŘE,
- OBCHODY, BYTY A T. D.
- BRONZOVÉ A KRISTALOVÉ
- LUSTRY.
- TEPANÉ PRÁCE.
- KOSTELNÍ PŘEDMĚTY.
- NÁHRŮBNÍ ODPOBY, LUCERNY.
- BRONZOVÉ NEURÁLNÍ PRÁCE.
- FORMY, SOCHY, RELIEFY.
- ODLITKY PRŮMYSLOVÉ
- A UMĚLECKÉ.
- SPORTOVNÍ CENY.
- BRONZOVÉ PORTÁLY, HRNČE.
- UMĚLECKÉ KOVANÉ PRÁCE.
- NÁPOTY A PŘEMNÍ ŠITÍ.
- KRBOVÉ SOUPRAVY
- A ZÁVĚSY.
- PRACÍ A KURÁČKÉ
- SOUPRAVY.
- RAŽENÉ MEDAILE
- A ODZNAKY
- ATD. ATD.

Číslo: 742808 Vaše objednávka: ze dne 13.t.r.
Odesláni: 87/Ts Km. Předpis dopravy: 6j. 8145

Potvrzení zakázky č. 742808

(Přesně uvádět ve všech dopisech)

Děkujeme za Vaši objednávku, kterou vyřídíme podle našich všeobecných prodejních a dodacích podmínek na druhé straně t. l., uvedených v době **co nejdříve**

Dodáme Vám:

1 bustu Františka Palackého podle modelu prof. J.Myslbeka, velikost 56/56 cm, bronzovou, pečlivě císlovanou a jemně patinovanou.

za cenu Kč 3.500.--

Uvedená cena rozumí se netto, včetně dodání a osazení na místě, včetně daně z obrátu.

Zaručujeme předem svědomité a umělecké provedení a poroučíme se Vám

v dokonalé účtě :

ČESKÝ Z
Dost: v 2. příloze 1937
Číslo: 8740
Pocet:

Potvrzení zakázky na bustu Fr. Palackého, vydané firmou Franta Anýž a spol. dne 17.11. 1937. SÚA Praha, AZČ, inv. č. 218, kart. č. 32.

ZUSAMMENFASSUNG

INTER ARMA SILENT MUSAE ODER VERWEISTERE PYLONEN

Alena Pazderová

Am 17.5.1933 wurde der Neubau des Böhmisches Landesarchivs feierlich eröffnet. Damit wurden die Bemühungen der tschechischen sachverständigen Öffentlichkeit nach einem modernen Archivzweckgebäude gekrönt. Fast niemand von den Anwesenden bemerkte zwei leere Pylonen an der Stirnwand des Gebäudes gleich über dem Haupteingang. Nach dem ursprünglichen Projekt des Architekten Ing. Jaroslav Frágner sollten die Pylonen mit unbestimmten, höchstwahrscheinlich allegorischen Gestalten besetzt werden. Zu dieser Idee neigte auch der Architekt Ing. Josef Weingärtner, der den Architekten Frágner ablöste. Der damalige Landesarchivdirektor Dr. Jan Bedřich Novák schlug im Gegenteil vor, die Pylonen mit den Statuen der berühmten Persönlichkeiten aus dem Bereich Archivwesen und Historie – Antonín Gindely und František Palacký – zu besetzen. Gegen Gindely erhob sich ein Proteststurm wegen seines Wankens in der Nationalitätenfrage. Eine andere Variante, Palacký – Denis, bestand auch nicht. Die Tschechische Akademie der Wissenschaften und Kunst, als der Schiedsrichter in diesem Streit, kam mit der Empfehlung auf Gindely – Emler; aber auch das war keine befriedigende Lösung. Die ließ auf sich acht Jahre lang warten. Am 20.3.1940 genehmigte der Landesausschuss auf Veranlassung des Syndikats bildender Künstler die Besetzung der Pylonen mit allegorischen Gestalten nach dem ursprünglichen Projekt. Nach dem Beschluss des Landesausschusses vom 10.5.1940 schrieb die Jury einen öffentlichen Wettbewerb auf zwei allegorische Statuen aus, und zwar „Historie“ und „Recht“. An dem engeren Wettbewerb nahmen die akademischen Bildhauer Rudolf Březka, Stino Paukert und Miloslav Beutler teil. Nach der Jury entsprach aber keiner der vorgelegten Entwürfe weder ideologisch, noch mit bidnerischer Äußerung. Nachdem wurde die Frage der Besetzung der Pylonen nicht mehr geöffnet.

Die unfreiwillige Reise František Palackýs Büste in die Illegalität

Die Statue František Palackýs sollte ursprünglich zur Zierde eines der Pylonen über dem Eingang ins Böhmisches Landesarchiv dienen. Auf Empfehlung der Tschechischen Akademie der Wissenschaften und Kunst entschied sich der Archiviendirektoriat Palackýs Büste anzuschaffen und sie auf dem Ehrenplatz unterzubringen. Aber die Verwirklichung dieses Planes wurde immer hinausge-

schoben. Erst im Jahre 1937 beschloss der Landesausschuss, Palackýs Büste anlässlich des 75. Jahrestages des Böhmisches Landesarchivs und zum Andenken des 100. Jahrestages der großen wissenschaftlichen Reise František Palackýs nach Italien in den Archivräumen zu instalieren. Es handelte sich um den Bronzeabguss Palackýs Büste von Myslbek, die an dem Portal des Hauses No. 7 in der Palacký-Straße (Palacký-und-Rieger-Museum) ihren Platz gefunden hat. Auch die Familien Palacký und Rieger waren damit einverstanden. Doch Palackýs Büste wurde in den Räumen des Böhmisches Landesarchivs erst im Jahre 1938 enthüllt. Ein großes Aufsehen erregte die Urheberchaft Myslbeks. Eine fachliche Begutachtung – des Kunsthistorikers Dr. Volavka – sprach die Urheberchaft einem nicht genannten Schüler Myslbeks unter aktiver Hilfe des Meisters zu. In der Okkupationszeit drohte die Vernichtung der Büste; nach der Entscheidung des damaligen deutschen Archivleiters sollte die Büste in die öffentliche Metalsammlung zur Hilfe der deutschen Waffenindustrie gegeben werden. Durch das Zusammentreffen von Umständen befand sich im Landesarchiv ein Teil von Sammlungen der Nationalgalerie, und es gelang, die Büste mit der Zustimmung des Galeriekustos Herrn Štorkán darunter zu verstecken. Im Jahre 1943 wurde sie dann „aus Versehen“ in ein Depositorium außerhalb Prag gebracht und so wurde die Büste vor der Vernichtung bewahrt. Der Briefwechsel zwischen der Nationalgalerie und dem Landesarchiv in der Angelegenheit der Rückgabe der Büste Palackýs auf ihren ursprünglichen Platz in der Nische des Hauptgangs im Landesarchiv dauerte vom 29. 9. 1945 bis 9. 9. 1948, wann die pietävolle Rückkehr ihr vergönnt wurde.